

WOORD VOORAF

Bij de eerste druk

De thans voor u liggende nieuwe uitgave Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering is in zekere zin de voortzetting van het in 1996 verschenen Tekst & Commentaardeel Faillissementswet & Executie- en beslagrecht. Waar het toen - wat het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering betreft - ging om "slechts" die delen uit het wetboek die betrekking hebben op het executie- en beslagrecht, is thans het complete wetboek opgenomen en van commentaar voorzien.

Bij de achtste druk

De ontwikkelingen in de jurisprudentie, wetgeving (in het bijzonder de KEI-wetten van 13 juli 2016, *Stb.* 2016, 288-291) en de invoering van de KEI-wetgeving per 1 maart 2017 (*Stb.* 2017, 16) voor vorderingszaken bij de Hoge Raad en per 1 september 2017 (*Stb.* 2017, 174) voor vorderingszaken met verplichte procesvertegenwoordiging bij de rechtbanken Midden-Nederland en Gelderland maakten een nieuwe druk van Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering noodzakelijk, waarin tevens aandacht wordt besteed aan de verdere - gefaseerde - inwerkingtreding van KEI voor andere zaakstromen en bij andere gerechten. Zie in dit verband ook de Inleidende opmerkingen bij Eerste Boek, Eerste Titel, Derde Afdeling A, aant. 1 onder e.

In deze achtste druk geldt als uitgangspunt dat bij iedere bepaling uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, waar dit mogelijk en noodzakelijk is, een eerste aantekening is opgenomen: 'Wet vereenvoudiging en digitalisering (KEI)' met daarin globale informatie over de stand van zaken (per 1 januari 2018, de afsluitdatum van deze achtste druk) omtrent de invoering van KEI. Voorts is ervoor gekozen, wederom waar mogelijk en noodzakelijk, af te sluiten met een slotaantekening met gedetailleerde informatie over te verwachten wijzigingen na (volledige) invoering van de KEI-wetgeving. Op deze wijze is voor de gebruiker van Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering een zo precies mogelijke inventarisatie gemaakt van hetgeen na verschijning van deze nieuwe druk valt te verwachten op het gebied van KEI. In iedere slotaantekening wordt de gebruiker voor de actuele stand van zaken van de gefaseerde invoering verwezen naar www.rechtspraak.nl/KEI.

De invoering van KEI per 1 maart 2017 voor vorderingszaken bij de Hoge Raad heeft reeds tot vier uitspraken van de Hoge Raad geleid (HR 9 juli 2017, *NJ* 2017/283 (*HRC/ZKA*); HR 29 september 2017, *NJ* 2017/373 (*X/VvE*); HR 13 oktober 2017, *NJ* 2017/419 (*De Klerk/Hautvast*) en HR 13 oktober 2017, *NJ* 2017/420 (*Nijpels/Suykerbuyk*)). Deze uitspraken zijn alle in deze uitgave verwerkt. Ten gevolge van de gedeeltelijke invoering per 1 september 2017 voor vorderingszaken met verplichte procesvertegenwoordiging bij de rechtbanken Midden-Nederland en Gelderland heeft de redactie het wenselijk geacht

om, evenals in de vorige druk reeds was geschied ten aanzien van art. 30a-30q KEI-Rv, een op de KEI-regelgeving toegesneden commentaar op te nemen betreffende de vorderingszaken (art. 111-124 KEI-Rv). In deze druk is dat aangegeven met een grijze markeringsop de rechterpagina. Vanzelfsprekend is hiernaast gehandhaafd en geactualiseerd het commentaar op art. 111-124 Rv. Deze bepalingen hebben immers betrekking op de dagvaardingszaken met verplichte procesvertegenwoordiging bij de resterende negen andere rechtbanken en op alle dagvaardingszaken kanton.

De parlementaire geschiedenis van drie van de vier KEI-wetten – (i) de Wet vereenvoudiging digitalisering procesrecht (*Kamerstukken* 34059, *Stb.* 2016, 288), (ii) de Wet vereenvoudiging en digitalisering in hoger beroep en cassatie (*Kamerstukken* 34138, *Stb.* 2016, 289) en (iii) de Invoeringswet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht (*Kamerstukken* 34212; *Stb.* 2016, 290) – is inmiddels in boekvorm gepubliceerd. Zie A.I.M. van Mierlo & K.J. Krzemiński (red.), *Parlementaire Geschiedenis Burgerlijke Rechtsvordering – Wetgeving vereenvoudiging en digitalisering procesrecht ('KEI')*, Deventer: Wolters Kluwer 2016. In deze achtste druk van Tekst & Commentaar wordt deze uitgave aangeduid als *Parl. Gesch. Rv ('KEI')* 2016) en is een begin gemaakt verwijzingen naar de Kamerstukken tevens vergezeld te laten gaan van verwijzingen naar de Parl. Gesch. Rv ('KEI') 2016.

Uit het vorenstaande blijkt reeds dat deze druk nog meer dan de vorige druk de nadruk legt en als het ware 'voorsorteert' op integrale invoering van de KEI-wetgeving. Met het oog hierop heeft de redactie in samenspraak met de uitgever besloten de vanaf het allereerste begin gebruikte slotaantekening "Rv (oud)" te schrappen.

Inwerkingtreding van de KEI-wetgeving brengt ook de invoering van een nieuw Landelijk procesreglement civiele zaken rechtbanken en gerechtshoven. Hierin wordt een zeer groot aantal – niet alle – procesreglementen voor de rechtbanken onderscheidenlijk de gerechtshoven samengevoegd. In deze druk is wederom besloten geen procesreglementen meer op te nemen en de gebruiker van Tekst & Commentaar te verwijzen naar de gebruikelijke vindplaats op internet (www.rechtspraak.nl). Dit brengt een tweeledig voordeel, te weten (i) afslanking van de omvang van deze uitgave, en (ii) te allen tijde raadpleging van de meest up-to-date versie van het relevante procesreglement. Mogelijk wordt in de volgende druk besloten het – met KEI verband houdende – nieuw Landelijk procesreglement als enige procesreglement op te nemen.

Omwille van de compactheid van de uitgave is ervoor gekozen alleen de meest noodzakelijke aanverwante teksten als bijlage op te nemen. In dat verband wordt het volgende onder de aandacht gebracht. In de vorige druk is een aanvang gemaakt met het op de vertrouwde T&C-leest geschoeide wijze van becomingariëren van de Brussel I *bis*-Verordening. Deze 'operatie' is thans afgerond, zodat met ingang van deze nieuwe druk een commentaar op alle bepalingen van deze Verordening beschikbaar is. De tekst van haar voorganger – Brussel I-Verordening – blijft ook in deze uitgave beschikbaar. Bovendien wordt hieraan in het commentaar op de Brussel I *bis*-Verordening kort aandacht besteed in een vaste slotaantekening "Brussel I-Verordening".

De zevende druk dateerde van april 2016. Het commentaar in deze nieuwe druk is afgesloten op 1 januari 2018. Dit betekent dat nadien verschenen jurisprudentie – in beginsel – niet meer in deze uitgave is verwerkt.

Vlak voor het ter perse gaan van deze editie bereikte uitgever en redactie de 11 pagina's tellende brief van de Raad voor de rechtspraak aan de Minister voor Rechtsbescherming van 10 april 2018, die begint met de openingszin "KEI wordt gereset". In een brief van

13 april 2018 aan de Tweede Kamer (*Kamerstukken II* 2017/18, 29279, 420) heeft de minister aangekondigd de Kamer voor 1 juli 2018 verder te informeren. Uit de brief van de Raad voor de rechtspraak blijkt naar het oordeel van de Raad in ieder geval dat de zaakstromen die digitaal zijn, digitaal blijven. Voor het burgerlijk procesrecht – daar gelaten de vorderingsprocedures in cassatie die al sedert 1 maart 2017 digitaal zijn – gaat het hierbij dan om de vorderingsprocedures met verplichte procesvertegenwoordiging bij de rechtbanken Midden-Nederland en Gelderland (de handelsvorderingen > 25.000,-). Voorts blijkt uit de brief van 10 april 2018 dat de Rechtspraak voornemens blijft om voor genoemde handelsvorderingen (in de wandeling ‘Civiel 1.0’ genoemd) landelijk uit te rollen in 2018 (er wordt, zo begrijpen wij, thans hard gewerkt aan een technisch issue dat dit nu nog verhindert). De redactie heeft vanuit dit perspectief bezien besloten om de KEI-wetgeving toch op te nemen naar de stand van zaken van 1 januari 2018.

Hoewel aan deze uitgave grote zorg is besteed, kunnen bij het gebruik daarvan mogelijk fouten en/of tekortkomingen aan het licht komen. Redactie en uitgever stellen het zeer op prijs indien de gebruiker hen van gebleken onnauwkeurigheden op de hoogte brengt. Ook overigens houden zij zich aanbevolen voor suggesties die de bruikbaarheid van deze uitgave kunnen verhogen.

U kunt schrijven naar de uitgever, Postbus 23, 7400 GA Deventer, of mailen naar TekstCommentaar@wolterskluwer.com. Voor het laatste nieuws over Tekst & Commentaar kunt u [@TekstCommentaar](#) volgen op Twitter.

Oegstgeest/Leidschendam, 16 april 2018.

A.I.M. van Mierlo

C.J.J.C. van Nispen

INHOUD

	Woord vooraf	V
	Auteurs	IX
	Verkorte inhoud	XI
	Lijst van afkortingen	XXIII
	WETBOEK VAN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING	1
	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	3
Eerste boek	De wijze van procederen voor de rechtbanken, de hoven en de hoge raad	3
<i>Eerste titel</i>	<i>Algemene bepalingen</i>	3
Eerste afdeling	Rechtsmacht van de Nederlandse rechter	4
Tweede afdeling	Enkelvoudige en meervoudige kamers	83
Derde afdeling	Algemene beginselen voor procedures	91
Derde afdeling A	Algemene voorschriften voor procedures (KEI)	133
Vierde afdeling	Wraking en verschoning van rechters	212
Vijfde afdeling	Het openbaar ministerie en de procureur-generaal bij de Hoge Raad	222
Vijfde afdeling A	De Autoriteit Consument en Markt en de Europese Commissie	227
Zesde afdeling	Exploten	232
Zevende afdeling	Inlichtingen over buitenlands recht en communautair mededingingsrecht	301
Achtste afdeling	Herstel van verkeerd inleiden van een procedure, verwijzing door of naar de kantonrechter en verwijzing bij absolute onbevoegdheid	313
Negende afdeling	Slotbepaling	330
<i>Tweede titel</i>	<i>De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg</i>	333
Eerste afdeling	Algemene bepalingen	335
Tweede afdeling	Kantonzaken	361
Derde afdeling	Relatieve bevoegdheid	377
Vierde afdeling	Dagvaarding	392
Vierde afdeling	Oproeping (KEI)	419
Vijfde afdeling	Verloop van de procedure	447
Zesde afdeling	Reconventie	481
Zevende afdeling	Verstek	487
		XIII

Inhoud

Achtste afdeling	Verzet	496
Negende afdeling	Bewijs	505
§ 1	Algemene bepalingen van bewijsrecht	506
§ 2	Akten en vonnissen	524
§ 3	Openlegging van boeken, bescheiden en geschriften	536
§ 4	Getuigen	539
§ 5	Voorlopig getuigenverhoor	581
§ 6	Deskundigen	593
§ 7	Plaatsopneming en bezichtiging	610
§ 8	Voorlopig bericht of verhoor van deskundigen, voorlopige plaatsopneming en bezichtiging	614
Tiende afdeling	Incidentele vorderingen	621
§ 1	Algemene bepalingen	622
§ 2	Vrijwaring	626
§ 3	Voeging en tussenkomst	637
§ 4	Verwijzing en voeging van zaken	642
§ 5	Voorlopige voorzieningen	651
§ 6	Zekerheidstelling voor proceskosten	654
Elfde afdeling	Schorsing en hervatting	658
Twaalfde afdeling	Het vonnis	667
§ 1	Algemeen	667
§ 2	Kosten	682
Dertiende afdeling	Afbreking van de instantie	697
§ 1	Doorhaling ter griffie	697
§ 2	Afstand van instantie	700
§ 3	Verval van instantie	705
Veertiende afdeling	Het kort geding	710
<i>Derde titel</i>	<i>De verzoekschriftprocedure in eerste aanleg</i>	743
Eerste afdeling	Algemene bepaling	744
Tweede afdeling	Relatieve bevoegdheid	747
Derde afdeling	Oproeping	773
Vierde afdeling	Verloop van de procedure	790
<i>Vierde titel</i>	<i>(Vervallen)</i>	849
<i>Vijfde titel</i>	<i>(Vervallen)</i>	851
<i>Zesde titel</i>	<i>Prorogatie van rechtspraak aan het gerechtshof</i>	853
<i>Zevende titel</i>	<i>Hoger beroep</i>	855
Eerste afdeling	Van de zaken aan hooger beroep onderworpen	857
Tweede afdeling	Van den termijn van beroep	867
Derde afdeling	Van de rechtspleging in hooger beroep en de gevolgen van hetzelfde	873
Vierde afdeling	Hoger beroep tegen beschikkingen	891

<i>Achtste titel</i>	<i>(Vervallen)</i>	901
<i>Negende titel</i>	<i>Verzet door derden</i>	903
<i>Tiende titel</i>	<i>Herroeping</i>	911
Eerste afdeling	Herroeping van vonnissen en arresten	911
Tweede afdeling	Herroeping van beschikkingen	925
<i>Tiende titel A</i>	<i>Prejudiciële vragen aan de Hoge Raad</i>	929
<i>Elfde titel</i>	<i>Cassatie</i>	945
Eerste afdeling	Vorderingsprocedures aan cassatie onderworpen	950
Tweede afdeling	De termijn van beroep in cassatie in vorderingsprocedures en de schorsende kracht daarvan	966
Derde afdeling	Van de rechtspleging in cassatie in vorderingsprocedures	972
Vierde afdeling	Uitspraak in cassatie in vorderingsprocedures	997
Vijfde afdeling	Van beroep in cassatie tegen beschikkingen op rekest	1012
Tweede boek	Van de gerechtelijke tenuitvoerlegging van vonnissen, beschikkingen en authentieke akten	1031
<i>Eerste titel</i>	<i>Algemene regels</i>	1033
<i>Tweede titel</i>	<i>Van de gerechtelijke tenuitvoerlegging op goederen die geen registergoederen zijn</i>	1055
Eerste afdeling	Van executoriaal beslag op roerende zaken die geen registergoederen zijn	1056
Eerste afdeling A	Van executoriaal beslag op rechten aan toonder of order, aandelen op naam en effecten op naam, die geen aandelen zijn	1091
Eerste afdeling B	Van executoriaal beslag op aandelen op naam in naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid	1097
Tweede afdeling	Van executoriaal beslag onder derden	1107
Tweede afdeling A	Van executoriaal beslag onder derden in zaken betreffende levensonderhoud en uitkering voor de huishouding	1151
Tweede afdeling B	Van executoriaal beslag onder de schuldeiser zelf	1156
Tweede afdeling C	Van executoriaal beslag op de rechten uit een sommenverzekering	1160
§ 1	Algemene bepalingen	1161
§ 2	Beslag ten laste van de verzekeringnemer op diens rechten uit een levensverzekering	1164
Derde afdeling	Van de verdeling van de opbrengst der executie	1172
Vierde afdeling	Van executie tot afgifte van roerende zaken, die geen registergoederen zijn	1190

<i>Derde titel</i>	<i>Van de gerechtelijke tenuitvoerlegging op onroerende zaken</i>	1201
Eerste afdeling	Van executoriaal beslag op onroerende zaken	1202
Tweede afdeling	Van executoriale verkoop van onroerende zaken	1218
Derde afdeling	Van opvordering door derden	1238
Vierde afdeling	Van executie door een hypotheekhouder	1242
Vijfde afdeling	Van de verdeling van de opbrengst van de executie	1254
Zesde afdeling	Van gedwongen ontruiming	1262
<i>Vierde titel</i>	<i>Van de gerechtelijke tenuitvoerlegging van schepen en luchtvaartuigen</i>	1269
Eerste afdeling	Van executoriaal beslag op en executie van schepen	1269
Tweede afdeling	Van executoriaal beslag op en executie van luchtvaartuigen	1298
<i>Vijfde titel</i>	<i>Van lijfswang en deszelfs tenuitvoerlegging en van dwangsom</i>	1317
Eerste afdeling	Lijfswang	1317
Tweede afdeling	Tenuitvoerlegging en ontslag	1326
Derde afdeeling	Van dwangsom	1335
<i>Zesde titel</i>	<i>Van het vereffenen van schadevergoeding</i>	1357
<i>Zevende titel</i>	<i>Van het stellen van zekerheid</i>	1365
Derde boek	Van rechtspleging van onderscheiden aard	1369
<i>Eerste titel</i>	<i>Van rechtspleging in zaken van verkeersmiddelen en vervoer</i>	1369
Eerste Afdeling	Algemene bepalingen	1370
Tweede Afdeling	Van rechtspleging inzake beperking van aansprakelijkheid van scheepseigenaren	1407
Vierde afdeeling	(Vervallen)	1448
Vijfde afdeeling	(Vervallen)	1448
<i>Tweede titel</i>	<i>Van procedures betreffende een nalatenschap of een gemeenschap</i>	1449
Eerste afdeling	Van de verzegeling	1449
Tweede afdeling	Van ontzegeling	1454
Derde afdeling	Van boedelbeschrijving	1457
Vierde afdeling	Van geschillen in verband met verzegeling, ontzegeling en boedelbeschrijving	1462
Vierde afdeling A	Rechtsmiddelen tegen beschikkingen in procedures betreffende een nalatenschap	1462
Vijfde afdeling	Van de verdeling van een gemeenschap	1464
<i>Vierde titel</i>	<i>Van middelen tot bewaring van zijn recht</i>	1471

Eerste afdeling	Algemene bepalingen	1471
Tweede afdeling	Van conservatoir beslag in handen van de schuldenaar	1493
Derde afdeling	Van conservatoir beslag op aandelen op naam, en effecten op naam die geen aandelen zijn	1496
Vierde afdeling	Van conservatoir beslag onder derden	1500
Vijfde afdeling	Van conservatoir beslag onder de schuldeiser zelf	1508
Vijfde afdeling A	Van conservatoir beslag op de rechten uit een sommenverzekering	1510
Zesde afdeling	Van conservatoir beslag op onroerende zaken	1512
Zesde afdeling A	Van conservatoir beslag op schepen	1515
Zesde afdeling B	Van conservatoir beslag op luchtvaartuigen	1519
Zevende afdeling	Van conservatoir beslag tot afgifte van zaken en levering van goederen	1524
Achtste afdeling	Van conservatoir beslag tegen schuldenaren zonder bekende woonplaats in Nederland	1536
Negende Afdeling	Van middelen tot bewaring van zijn recht op goederen der gemeenschap	1542
<i>Vijfde titel</i>	<i>Rekenprocedure</i>	1553
<i>Zesde Titel</i>	<i>Rechtspleging in zaken betreffende het personen- en familierecht</i>	1563
Eerste afdeling	Rechtspleging in andere zaken dan scheidingszaken	1570
Tweede afdeling	Rechtspleging in scheidingszaken	1628
§ 1	Echtscheiding, scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed	1634
§ 2	Voorlopige voorzieningen	1670
§ 3	Nevenvoorzieningen	1685
§ 4	Ontbinding van een geregistreerd partnerschap	1698
<i>Zevende titel</i>	<i>Enige bijzondere rechtsplegingen</i>	1701
Eerste afdeling	Afschrift, uittreksel en inzage van akten en andere bewijsmiddelen	1701
Afdeling 1A	Toegang tot bescheiden in zaken betreffende schending van mededingingsrecht	1731
Tweede afdeling	Van gerechtelijke bewaring	1740
<i>Achtste titel</i>	<i>(Vervallen)</i>	1757
<i>Negende titel</i>	<i>Van de formaliteiten, vereist voor de tenuitvoerlegging van in vreemde Staten tot stand gekomen executoriale titels</i>	1759
Eerste afdeling	Algemene bepalingen	1763
Tweede afdeling	Bijzondere bepalingen	1778
<i>Tiende titel</i>	<i>Van rechtspleging in zaken van rechtspersonen</i>	1785

Inhoud

<i>Elfde titel</i>	<i>(Vervallen)</i>	1791
<i>Twaalfde titel</i>	<i>Van rechtspleging in zaken betreffende onredelijk bezwarende bedingen in algemene voorwaarden</i>	1793
<i>Titel 13</i>	<i>Van rechtspleging in zaken betreffende de teruggave van cultuurgoederen</i>	1803
<i>Titel 14</i>	<i>Van rechtspleging in zaken betreffende de verbindend-verklaring van overeenkomsten strekkende tot collectieve schadeafwikkeling</i>	1829
<i>Titel 15</i>	<i>Van rechtspleging in zaken betreffende rechten van intellectuele eigendom</i>	1855
<i>Titel 16</i>	<i>Van rechtspleging in pachtzaken</i>	1895
<i>Titel 17</i>	<i>Van rechtspleging in deelgeschillen betreffende letsel- en overlijdensschade</i>	1911
<i>Titel 18</i>	<i>Van rechtspleging in zaken betreffende een arbeidsovereenkomst op grond waarvan de werknemer arbeid verricht op het continentaal plat</i>	1931
Vierde boek	Arbitrage	1935
<i>Eerste titel</i>	<i>Arbitrage in Nederland</i>	1941
<i>Eerste afdeling</i>	<i>De overeenkomst tot arbitrage</i>	1941
<i>Eerste afdeling A</i>	<i>De overeenkomst tot arbitrage en de bevoegdheid van de gewone rechter</i>	1966
<i>Eerste afdeling B</i>	<i>Het scheidsgerecht</i>	1974
<i>Tweede afdeling</i>	<i>Het arbitraal geding</i>	1997
<i>Derde afdeling</i>	<i>Het arbitraal vonnis</i>	2046
<i>Derde afdeling A</i>	<i>Arbitraal hoger beroep</i>	2082
<i>Vierde afdeling</i>	<i>De tenuitvoerlegging van het arbitraal vonnis</i>	2091
<i>Vijfde afdeling</i>	<i>De vernietiging en de herroeping van het arbitraal vonnis</i>	2098
<i>Zesde afdeling</i>	<i>Het arbitraal vonnis, houdende een vergelijk tussen de partijen</i>	2135
<i>Zevende afdeling</i>	<i>Slotbepalingen</i>	2137
<i>Tweede titel</i>	<i>Arbitrage buiten Nederland</i>	2151

EUROPESE VERORDENINGEN		2173
Brussel I bis-Verordening ('herschikte EEX-Verordening')		2175
Hoofdstuk I	Toepassingsgebied en definities	2198
Hoofdstuk II	Bevoegdheid	2217
Afdeling 1	Algemene bepalingen	2217
Afdeling 2	Bijzondere bevoegdheid	2224
Afdeling 3	Bevoegdheid in verzekeringszaken	2256
Afdeling 4	Bevoegdheid voor door consumenten gesloten overeenkomsten	2266
Afdeling 5	Bevoegdheid voor individuele verbintenissen uit arbeidsovereenkomst	2277
Afdeling 6	Exclusieve bevoegdheid	2288
Afdeling 7	Door partijen aangewezen bevoegd gerecht	2299
Afdeling 8	Toetsing van de bevoegdheid en de ontvankelijkheid	2319
Afdeling 9	Aanhangigheid en samenhang	2325
Afdeling 10	Voorlopige maatregelen en bewarende maatregelen	2342
Hoofdstuk III	Erkenning en tenuitvoerlegging	2350
Afdeling 1	Erkenning	2353
Afdeling 2	Tenuitvoerlegging	2358
Afdeling 3	Weigering van erkenning en tenuitvoerlegging	2371
Onderafdeling 1	Weigering van erkenning	2371
Onderafdeling 2	Weigering van tenuitvoerlegging	2377
Afdeling 4	Gemeenschappelijke bepalingen	2381
Hoofdstuk IV	Authentieke akten en gerechtelijke schikkingen	2387
Hoofdstuk V	Algemene bepalingen	2390
Hoofdstuk VI	Overgangsbepalingen	2395
Hoofdstuk VII	Verhouding tot andere regelgeving	2395
Hoofdstuk VIII	Slotbepalingen	2399
Brussel I-Verordening ('EEX-Verordening') (vervallen)		2407
Hoofdstuk I	Toepassingsgebied	2410
Hoofdstuk II	Bevoegdheid	2411
Afdeling 1	Algemene bepalingen	2411
Afdeling 2	Bijzondere bevoegdheid	2412
Afdeling 3	Bevoegdheid in verzekeringszaken	2413
Afdeling 4	Bevoegdheid voor door consumenten gesloten overeenkomsten	2415
Afdeling 5	Bevoegdheid voor individuele verbintenissen uit arbeidsovereenkomst	2416
Afdeling 6	Exclusieve bevoegdheid	2417
Afdeling 7	Door partijen aangewezen bevoegd gerecht	2418
Afdeling 8	Toetsing van de bevoegdheid en de ontvankelijkheid	2419
Afdeling 9	Aanhangigheid en samenhang	2420

Afdeling 10	Voorlopige maatregelen en maatregelen tot bewaring van recht	2421
Hoofdstuk III	Erkenning en tenuitvoerlegging	2421
Afdeling 1	Erkenning	2421
Afdeling 2	Tenuitvoerlegging	2422
Afdeling 3	Gemeenschappelijke bepalingen	2425
Hoofdstuk IV	Authentieke akten en gerechtelijke schikkingen	2426
Hoofdstuk V	Algemene bepalingen	2427
Hoofdstuk VI	Overgangsbepalingen	2429
Hoofdstuk VII	Verhouding tot andere besluiten	2429
Hoofdstuk VIII	Slotbepalingen	2437
Uitvoeringswet EU-executieverordening en Verdrag van Lugano		2445
Afdeling 1	Begripsbepaling	2445
Afdeling 2	Uitvoering Verdrag van Lugano	2445
Afdeling 3	Uitvoering EU-executieverordening	2447
Afdeling 4	Slotbepalingen	2449
BIJLAGEN		2451
Wet op de rechterlijke organisatie		2453
Algemene termijnenwet		2509
Wet griffierechten burgerlijke zaken		2511
Wet griffierechten burgerlijke zaken (KEI)		2527
Besluit zittingsplaatsen gerechten		2535
EEX-Verdrag		2537
Protocol betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het EEX-Verdrag		2567
Uitvoeringswet EEG-Executieverdrag		2573
EVEX-Verdrag 2007		2577
EET-verordening		2613
Uitvoeringswet verordening Europese executoriale titel		2629
EBB-verordening		2633
Uitvoeringswet verordening Europese betalingsbevelprocedure		2651
Verordening (EG) nr. 861/2007 tot vaststelling van een Europese procedure voor geringe vorderingen		2657
Uitvoeringswet verordening Europese procedure voor geringe vorderingen		2675
Verordening Brussel II- <i>bis</i>		2679
EG-alimentatieverordening		2711
Uitvoeringswet internationale inning levensonderhoud		2749
Herziene EG-betekenningsverordening		2753
Uitvoeringswet EG-betekenningsverordening		2767
Haags Betekenningsverdrag 1965		2771
Uitvoeringswet Haags Betekenningsverdrag 1965		2781
EG-bewijsverordening		2785
Uitvoeringswet EG-bewijsverordening		2799

Haags Bewijsverdrag 1970	2805
Uitvoeringswet Haags Bewijsverdrag 1970	2817
Trefwoordenregister	2825

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Wet van 29 maart 1828, Stb. 1828, 14, zoals laatstelijk gewijzigd op 21 december 2016, Stb. 2016, 288 jo. Stb. 2016, 290 jo. Stb. 2017, 13 (i.w.tr. 01-09-2017)

EERSTE BOEK

De wijze van procederen voor de rechtbanken, de hoven en de hoge raad

EERSTE TITEL

Algemene bepalingen

[Inleidende opmerkingen]

1. Inhoud titel 1. De Eerste titel van het Eerste Boek bevat algemene bepalingen die gelden voor het voeren van civiele procedures, waarbij onverschillig is of in de desbetreffende procedure een vordering wordt ingesteld of een verzoek wordt ingediend (in deze uitgave, met het oog op de Wet vereenvoudiging en digitalisering procesrecht, reeds aangeduid als vorderings- respectievelijk verzoekprocedures) en onverschillig in welke aanleg de procedure wordt gevoerd (eerste aanleg, hoger beroep dan wel cassatie). Titel 1 bestaat uit negen afdelingen met elk een regeling omtrent een ander onderwerp. Afdeling 1 geeft regels betreffende de vraag of en in hoeverre aan een Nederlandse rechter de bevoegdheid toekomt om burgerlijke zaken met een internationaal karakter of van buitenlandse oorsprong te berechten. Een regeling van de enkel- en de meervoudige kamers van de gerechten is neergelegd in Afdeling 2. Voorts zijn verscheidene afdelingen opgenomen met daarin een neerslag van een aantal hoofdbeginselen van het Nederlands burgerlijk procesrecht. Afdeling 3, houdende algemene beginselen, voor procedures bevat onder meer bepalingen over het beginsel van hoor en wederhoor (art. 19), berechting binnen een redelijke termijn (art. 20), de autonomie van partijen en de lijdelijkheid van de rechter (art. 21-25). Met ingang van de datum van inwerkingtreding van de KEI-wetgeving bevat Afdeling 3A algemene voorschriften voor procedures (art. 30a-30q KEI-Rv). Afdeling 4 omvat een regeling die de onpartijdigheid van de rechter waarborgt, te weten de wraking en de verschoning. De regeling met betrekking tot het Openbaar Ministerie en de procureur-generaal bij de Hoge Raad is neergelegd in Afdeling 5. Voor de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en de Commissie van de Europese Gemeenschappen die opmerkingen willen maken in het kader van art. 101 en 102 VWEU (tot 1 december 2009: art. 81 en 82 EG-Verdrag), bevat Afdeling 5A een nadere regeling. Afdeling 6 bevat een algemene regeling over exploten. Afdeling 7 bevat regels omtrent de inwinning door de rechter van inlichtingen over buitenlands recht en van inlichtingen of advies over de toepassing van het communautaire (unitaire) mededingingsrecht. De reeds geruime tijd te bespeuren tendens tot deformalisering in het burgerlijk procesrecht

komt nader tot uitdrukking in Afdeling 8, waarin onder meer een regeling is opgenomen over wissels ingeval een vordering is ingesteld volgens de regels van de verzoekprocedure of een verzoek volgens die van de vorderingsprocedure. De Eerste Titel van het Eerste boek wordt afgesloten met Afdeling 9 houdende de slotbepaling betreffende de positie van de Koning in een civiele procedure.

2. Toepassingsgebied. Titel 1 is van toepassing op de rechtspleging in de vorderingsprocedure van titel 2, alsmede op de rechtspleging in de verzoekprocedure van titel 3. Voorts zijn deze bepalingen niet alleen van toepassing op de rechtsgang in eerste aanleg, maar ook op die na het aanwenden van een rechtsmiddel, zoals hoger beroep en beroep in cassatie, waarbij wederom onverschillig is of het om een vorderings- dan wel een verzoekprocedure gaat (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 77).

EERSTE AFDELING

Rechtsmacht van de Nederlandse rechter

[Inleidende opmerkingen]

1. Begrip rechtsmacht. De Eerste afdeling van de Eerste titel van het Eerste boek behandelt de vraag of en in hoeverre aan een Nederlandse rechter de macht of bevoegdheid toekomt om zaken met een internationaal karakter of van buitenlandse oorsprong te berechten. Deze macht of bevoegdheid wordt aangeduid met de term 'rechtsmacht' of 'internationale bevoegdheid'. In het huidige procesrecht wordt de term rechtsmacht gebezigd (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 77).

2. Internationale versus interregionale geschillen. De Eerste afdeling bestrijkt uitsluitend de rechtsmacht van de Nederlandse rechter in internationale gevallen, niet de rechtsmacht van de Nederlandse rechter in interregionale zaken (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 77). Onder interregionale zaken worden verstaan geschillen die zich louter afspeelen tussen (partijen afkomstig uit) de Koninkrijksdelen Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten, waarbij Bonaire, Sint Eustatius en Saba elk deel uitmaken van het staatsbestel van Nederland. Omtrent privaatrechtelijke onderwerpen van interregionale aard kunnen op grond van art. 38 lid 3 Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden bij rijkswet regelen worden gesteld. Bij gebreke van een regeling bij rijkswet is de lagere rechtspraak onder het oude procesrecht ertoe overgegaan de regels die de internationale rechtsmacht van de Nederlandse rechter bepalen, dat wil zeggen de regels van relatieve bevoegdheid (zie aant. 7), van overeenkomstige toepassing te achten op interregionale zaken. Deze regel is echter onder het huidige procesrecht verlaten. Dit moet in beginsel ertoe leiden dat (het grondgebied van dan wel de rechters van) Aruba, Curaçao dan wel Sint Maarten in het kader van de onderhavige Eerste afdeling op voet van gelijkheid met (het grondgebied van dan wel de rechters van) vreemde Staten dienen te worden behandeld. De Hoge Raad heeft in zijn beschikking van 2 mei 2014 (NJ 2014/468, m.nt. Th.M. de Boer) geoordeeld dat bij gebreke van een regeling van interregionaal bevoegdheidsrecht de regels van het internationaal bevoegdheidsrecht, inclusief de geldende verdragen en verordeningen, analoog moeten worden toegepast. Dit brengt dan ook mee dat de onderhavige Eerste afdeling bij het bepalen van de bevoegdheid van de Nederlandse rechter in interregionale gevallen slechts kan worden aangewend, indien een internationaal instrument ontbreekt

dat zich voor analoge toepassing leent. Zie over de erkenning en tenuitvoerlegging in Nederland van uitspraken gewezen door rechters van Aruba, Curaçao en Sint Maarten, de Inleidende opmerkingen bij de Negende titel van het Derde boek, aant. 4 onder b.

3. Relatie tot verdragen en EU-verordeningen. a. Voorrang voor verdragen en verordeningen. Zoals in art. 1 tot uitdrukking is gebracht, zijn de bepalingen van de Eerste afdeling slechts relevant voor zover er noch verdragen noch verordeningen van de Europese Unie van toepassing zijn (zie art. 1, aant. 1). In elk concreet geval dient derhalve eerst te worden vastgesteld of een of meer verdragen of verordeningen materieel en formeel van toepassing zijn. Aan de Eerste afdeling komt slechts betekenis toe als het geval niet onder de reikwijdte van enig verdrag dan wel enige verordening valt. **b. Voorbeeld-functie van verdragen en verordeningen. EEX en EVEX vóór 2002.** Bij de opstelling van de Eerste afdeling ten behoeve van het op 1 januari 2002 in werking getreden nieuwe procesrecht heeft de wetgever aansluiting gezocht bij het destijds geldende verdragenrecht, in het bijzonder het EG-Bevoegdheids- en Executieverdrag van 1968, zoals nadien gewijzigd ('EEX-verdrag') en het EG-EVA-Bevoegdheids- en Executieverdrag van 1988 ('EVEX-verdrag'). **EEX ná 2002.** Het EEX-verdrag is voor alle EU-lidstaten, met uitzondering van Denemarken, per 1 maart 2002 vervangen door de Brussel I-verordening. Overigens zijn de bepalingen van Brussel I en de maatregelen ter uitvoering ervan per 1 juli 2007 van toepassing geworden op de betrekkingen tussen de Europese Gemeenschap (thans: Europese Unie) en Denemarken (zie Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en het Koninkrijk Denemarken betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Brussel, 19 oktober 2005, *PbEU* 2005, L 299, p. 62). De wetgever heeft de wijzigingen die Brussel I ten opzichte van het EEX-verdrag heeft meegebracht, niet verwerkt in de per 1 januari 2002 in werking getreden wet van 6 december 2001, *Stb.* 580, tot herziening van het procesrecht in burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, respectievelijk wet van 6 december 2001, *Stb.* 581, tot aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht in burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg (*MvA I, Parl. Gesch. Herz. Rv.*, p. 60). Zulks is eerst geschied – en wel ten aanzien van de art. 6, 6a en 8 – bij wet van 8 september 2005, *Stb.* 455, tot aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met het nieuwe procesrecht, die op 15 oktober 2005 in werking is getreden. **EEX ná 2015.** Met ingang van 10 januari 2015 is Brussel I door Brussel I-bis (Herschikking Brussel I) vervangen. De bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn vooraansnog niet aangepast aan Brussel I-bis. Dit lijkt immers niet noodzakelijk, wat de rechtsmacht betreft, nu Brussel I niet zodanige wijzigingen heeft ondergaan dat de onderhavige bepalingen aangepast zouden moeten worden. **EVEX ná 2007.** Het EVEX-verdrag is vervangen door het EVEX II. Het EVEX II-verdrag is inmiddels in werking getreden voor alle lidstaten van de EU, inclusief Denemarken, enerzijds en IJsland, Noorwegen en Zwitserland anderzijds. **c. Bijzondere functie van afdeling 1.** Bij het redigeren van de Eerste afdeling heeft de wetgever zich gerealiseerd dat het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering een andere functie heeft dan de hiervoor genoemde supranationale instrumenten. Het EEX-verdrag (nu Brussel I) en het EVEX-verdrag (nu het EVEX II) creëren een gemeenschappelijk procesrechtelijk territorium voor de daarbij aangesloten Staten, waarbij de Nederlandse rechter in bepaalde gevallen geen rechtsmacht heeft, maar de rechter van een of meer andere aangesloten

Staten wel. Als noch het EEX-verdrag (nu Brussel I) noch het EVEX-verdrag (nu het EVEX II) van toepassing is, valt deze rechtvaardiging voor een inperking van de rechtsmacht van de Nederlandse rechter weg en moet volgens de wetgever in beginsel in Nederland een titel kunnen worden verkregen. Om die reden zijn rechtsmachtgronden van de Eerste afdeling in het algemeen iets ruimer opgezet dan die van het EEX-verdrag (nu Brussel I) en het EVEX-verdrag (nu het EVEX II) (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 80). **d. Prejudiciële vraagstelling over afdeling 1.** Het Hof van Justitie van de Europese Unie is niet bevoegd prejudiciële vragen over bepalingen van nationaal recht te beantwoorden, ook al zijn deze bepalingen identiek aan de parallelle voorschriften van de Brussel I of het EEX-verdrag, waarover het Hof van Justitie van de Europese Unie zich wel kan uitlaten (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 103). Dit neemt niet weg dat de Nederlandse rechter bij de uitleg van de bepalingen van het nationale recht waarvan de tekst door Brussel I of het EEX-verdrag is geïnspireerd, rekening kan houden met de interpretatie die door het Hof van Justitie van de Europese Unie aan de parallelle voorschriften uit deze instrumenten is of wordt gegeven. Dit is echter anders indien een nationale bepaling een regeling uit een verordening uitdrukkelijk van toepassing verklaart op een situatie waarvoor desbetreffende verordening niet geldt. Zie bijv. art. 4 waarin art. 3, 4 en 5 van Brussel II-bis van toepassing worden verklaard met betrekking tot gevallen waarvoor deze verordening niet geldt.

4. Uitgangspunten van afdeling 1. De regeling van de rechtsmacht in de eerste afdeling berust op de afweging van een drietal belangen: i. het kan soms zeer bezwaarlijk zijn om in het buitenland te moeten procederen in verband met kosten, afstand, taalproblemen, onbekendheid met materieel recht en procesrecht ter plaatse; ii. een Nederlandse rechtsmachtgrond die in internationaal verband als 'exorbitant' wordt beschouwd, kan problemen opleveren bij de erkenning of tenuitvoerlegging van de uitspraak van de Nederlandse rechter in het buitenland; iii. met het oog op rechtseenheid en rechtszekerheid is het gewenst om aansluiting te zoeken bij internationale ontwikkelingen, in het bijzonder het EEX-verdrag (Brussel I, thans Brussel I-bis (Herschikking Brussel I)) en het EVEX-verdrag (nu het EVEX II) (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 79). Het onder i. genoemde belang heeft uiteindelijk zwaarder gewogen dan de onder ii en iii genoemde belangen. In het algemeen is de rechtsmachtregeling van de eerste afdeling ruimer uitgevallen dan die van het EEX-verdrag (nu Brussel I) en het EVEX-verdrag (nu het EVEX II). De wetgever heeft gemeend dat wanneer deze instrumenten niet van toepassing zijn, in Nederland in beginsel een titel moet kunnen worden verkregen, hetgeen een ruime rechtsmachtregeling veronderstelt (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 80).

5. Toepassingsgebied van afdeling 1. a. Algemene strekking. De plaatsing van de rechtsmachtregeling in de Eerste afdeling van de Eerste titel van het Eerste boek impliceert dat zij in beginsel zowel voor dagvaardingsprocedures als voor verzoekschriftprocedures geldt. Waar nodig heeft de wetgever het onderscheid tussen beide procesvormen in de desbetreffende bepaling van de eerste afdeling met zoveel woorden aangegeven. Wanneer in de tekst van een bepaling niets is vermeld, geldt deze bepaling voor beide typen procedures (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 77 en 81). **b. Verhouding tot bepalingen inzake relatieve competentie.** De rechtsmachtregeling van de eerste afdeling is losgekoppeld van de regeling van de relatieve competentie van de art. 99-110 en art. 262-270. Zie aant. 7.

6. Structuur van afdeling 1. a. Indeling van afdeling 1. De eerste afdeling stelt in de art. 2-7 de zogenoemde objectieve rechtsmachtgronden voorop, achtereenvolgens gelegen in omstandigheden betreffende de procespartijen, zoals de woonplaats van de gedaagde of de woonplaats van de verzoeker, en omstandigheden betreffende het onderwerp van het geschil, zoals de ligging van goederen of de plaats van een openbaar register. Dan volgen in de art. 8 en 9 de subjectieve rechtsmachtgronden, waarbij de wil van partijen bepalend is. Ten slotte bevatten de art. 10-14 bijzondere bepalingen die deels uitzonderingen, deels aanvullingen bevatten op deze algemene regels betreffende de rechtsmacht (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 80). **b. Niet-uitputtend karakter.** De eerste afdeling bevat geen uitputtende regeling van de rechtsmacht. Ook elders, zowel in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering als daarbuiten, komen relevante bepalingen inzake rechtsmacht voor. Zie bijvoorbeeld art. 767. Vrijwel alle rechtsmachtbepalingen met een meer algemeen karakter zijn in de eerste afdeling bijeen gebracht (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 82). Art. 10 brengt een koppeling aan tussen de eerste afdeling en de elders voorziene rechtsmachtgronden (zie art. 10, aant. 1).

7. Distributie bepaalt attributie. In het oude procesrecht bestond geen afzonderlijke regeling van de rechtsmacht. In de rechtspraak (zie onder meer HR 24 december 1915, NJ 1916/417 (*Van Loo/Herzog Heinrich*); HR 5 december 1940, NJ 1941/312 (*Van der Goes/Schönstedt*); HR 26 oktober 1984, NJ 1985/696 (*Van den Bogaerde/Van Heeckeren*)) is het uitgangspunt ontwikkeld dat de rechtsmacht – de zogenoemde ‘attributie van rechtsmacht’ – voortvloeit uit de interne regels van relatieve bevoegdheid – de zogenoemde ‘distributie van relatieve competentie’. Indien en voorzover een Nederlandse rechter op grond van art. 98 of 126 (oud) relatief bevoegd was, kwam hem ook rechtsmacht toe. Vandaar het adagium ‘distributie bepaalt attributie’. Daarnaast golden enkele expliciete wettelijke rechtsmachtregels, zoals art. 429c lid 15 en art. 814 (oud). De wetgever heeft deze volgens hem verouderde en achterhaalde benadering vervangen door in de eerste afdeling zelfstandige gronden voor rechtsmacht neer te leggen, die zijn losgekoppeld van de voorschriften inzake de intern-Nederlandse relatieve bevoegdheid van de Derde afdeling van de Tweede titel van het Eerste boek en de Tweede afdeling van de Derde titel van het Eerste boek (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 10 en 78-79). Niettemin is de regel ‘distributie bepaalt attributie’ in art. 10 wel gehandhaafd als sluitsteen op de regeling van de eerste afdeling (zie art. 10, aant. 2).

8. Afschaffing forum-non-conveniënsbepaling en forum actoris. a. Forum non conveniens. Uitgangspunt in Rv (oud). In het oude procesrecht gold het adagium ‘distributie bepaalt attributie’ (zie aant. 7). Op grond van dit adagium was er in verzoekschriftprocedures op grond van art. 429c lid 14 (oud) altijd rechtsmacht voor de Nederlandse rechter, te weten voor de rechter te Den Haag. Deze onbeperkte rechtsmacht werd gecorrigeerd door de forum-non-conveniënsbepaling van art. 429c lid 15 (oud). **Uitgangspunt in huidige Rv.** In het limitatieve stelsel van de eerste afdeling bestaat er in beginsel alleen rechtsmacht indien er een concreet aanknopingspunt met Nederland bestaat, zoals bijvoorbeeld geformuleerd in art. 3 aanhef en onderdeel a en b of art. 6. Art. 269 dat een algemene bevoegdheid toekent aan de rechtbank te 's-Gravenhage, is uitsluitend van betekenis voor de interne relatieve bevoegdheid en niet voor de rechtsmacht van de Nederlandse rechter (zie art. 10, aant. 2 onder b). Een limitatieve opsomming van aanknopingspunten bestond onder het oude procesrecht reeds voor dagvaardingspro-

cedures (zie art. 126 (oud)) en ligt ook ten grondslag aan het stelsel van het EEX-Verdrag (nu de Brussel I-bis-verordening) en het EVEX 1988 (nu het EVEX 2007), waardoor in deze regelingen geen behoeftig bestond respectievelijk bestaat aan een forum-non-conveniënsbepaling. Gegeven de limitatieve opzet van de eerste afdeling heeft de wetgever aanvankelijk gemeend dat er in de huidige regeling geen enkele behoefte bestaat aan een forum-non-conveniënsbepaling. Volgens de wetgever betekent dit dat de Nederlandse rechter die op grond van een van de bepalingen van de eerste afdeling rechtsmacht heeft, deze rechtsmacht niet kan afwijzen wegens onvoldoende aanknopingspunt van de zaak met de rechtssfeer van Nederland. Zo nodig kan de Nederlandse rechter op grond van het beginsel 'point d'intérêt, point d'action', het criterium 'belang van het kind' dan wel zijn discretionaire bevoegdheid in familierechtelijke zaken en in kort geding (zie art. 13, aant. 4 onder a) een beslissing weigeren (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 90). In het kader van het EEX-verdrag heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat een rechter die op grond van art. 2 EEX-verdrag (nu art. 4 Brussel I-bis bevoegd is, niet door toepassing van de forum-non-conveniënsdoctrine mag weigeren de zaak in behandeling te nemen, omdat de rechter van een niet-EEX-staat een geschikter forum zou zijn (HvJ EG 1 maart 2005, nr. C-281/02, *Jur.* 2005, p. I-1383; *NJ* 2007/369 (Owusu/Jackson)). **Uitzondering in huidige Rv.** In de wet van 6 december 2001, *Stb.* 581, tot aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, zijn alsnog twee uitzonderingen op het hiervoor besproken uitgangspunt gemaakt, en wel in art. 4 lid 3 aanhef en onderdeel b en in art. 5 (MvT AW, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 100, 101 en 102). Eerstgenoemde bepaling, die betrekking heeft op 'verzoeken tot regeling van het gezag en het omgangsrecht' als nevenvoorziening bij echtscheiding, stelt de Nederlandse rechter in staat om zich wegens de geringe verbondenheid van de zaak met de rechtssfeer van Nederland onbevoegd te verklaren (zie art. 4, aant. 5 onder g). Art. 5 is inmiddels herzien (zie art. 5, aant. 1 onder b) en bevat geen forum-non-conveniënsbepaling meer (zie art. 5, aant. 4 onder a en b). **b. Forum actoris.** Het forum actoris van art. 126 lid 3 (oud), dat rechtsmacht aan de Nederlandse rechter toekende op grond van de woonplaats van de eiser hier te lande, is afgeschaft, omdat dit forum algemeen als 'exorbitant' wordt aangemerkt, zoals onder meer in art. 3 EEX-verdrag en art. 3 EVEX-verdrag (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 88). In art. 3 aanhef en onderdeel a is de woonplaats of gewone verblijfplaats van de verzoeker als rechtsmachtgrond voor verzoekschriftprocedures echter gehandhaafd (zie art. 3, aant. 2 onder a). Ook het forum necessitatis van art. 9 aanhef en onderdeel b en c (zie aant. 9 onder b) kan onder omstandigheden tot een forum actoris leiden (zie art. 9, aant. 4), evenals de 'gewone' rechtsmachtgronden van art. 6 aanhef en onderdeel a-f.

9. Invoering forum-conveniëns- en forum-necessitatisbepaling. a. Forum conveniëns.

Ondanks het ontbreken van een aanknopingspunt, zoals vereist in de eerste afdeling, kan het gebeuren dat er behoefte bestaat aan de rechtsmacht van de Nederlandse rechter. Daarin voorziet de forum-conveniënsbepaling van art. 3 aanhef en onderdeel c, die overigens alleen voor de verzoekschriftprocedure geldt (zie art. 3, aant. 4). **b. Forum necessitatis.** Art. 9 aanhef en onderdeel b en c voorziet in een forum-necessitatisbepaling die toegang tot de Nederlandse rechter garandeert voor gevallen waarin het voeren van een procedure in het buitenland 'onmogelijk' (onderdeel b) dan wel 'onaanvaardbaar' (onderdeel c) is. Onderdeel b is van toepassing op de dagvaardings- en de verzoek-

schriftprocedure (zie art. 9, aant. 5), onderdeel c alleen op de dagvaardingsprocedure (zie art. 9, aant. 6).

10. Ambtshalve toetsing van rechtsmacht. a. Uitgangspunt: altijd ambtshalve toetsing van rechtsmacht. Uit de gekozen opzet van de Eerste afdeling en de aanvangswoorden van de diverse bepalingen – ‘De Nederlandse rechter heeft rechtsmacht indien ...’ – volgt dat de Nederlandse rechter steeds ambtshalve moet onderzoeken of hem in een concreet geval rechtsmacht toekomt (zie HR 17 april 2015, *NJ* 2015/453 en HR 1 mei 2015, *NJ* 2015/454). Zulks is in de eerste plaats van belang in zaken betreffende rechtsbetrekkingen die niet ter vrije bepaling van partijen staan (zie voor het begrip ‘rechtsbetrekking die tot hun vrije bepaling staat’, art. 8 lid 1 en 2, waarover art. 8, aant. 3 onder c). Daarbij is onverschillig of het gaat om verzoekschrift- of om dagvaardingsprocedures. Ambtshalve toetsing van rechtsmacht is tevens van belang indien de gedaagde niet verschijnt in een dagvaardingsprocedure betreffende een rechtsbetrekking die wél ter vrije bepaling van partijen staat. In het laatste geval behoeft de rechter op grond van art. 149 niet ambtshalve de feiten te onderzoeken die de eiser ter onderbouwing van de rechtsmacht van de Nederlandse rechter heeft gesteld. De toetsing betreft in dit geval de vraag of, uitgaande van de stellingen van de eisende partij, inderdaad rechtsmacht aanwezig is (*MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 113-114). Dit is onder Brussel I en Brussel I-bis echter anders. Het HvJ heeft geoordeeld dat de nationale rechter bij de toetsing van zijn internationale bevoegdheid zich niet mag beperken tot de stellingen van de eiser, maar ook acht moet slaan, voor zover de bevoegdheid wordt bepaald door het onderwerp van geschil, op de beschikbare gegevens over de werkelijk tussen partijen bestaande rechtsverhouding, en op de desbetreffende stellingen van de gedaagde (HvJ EU 28 januari 2015, C-375/13, *NJ* 2015/332 (*Kolassa/Barclays Bank*), alsmede HvJ EU 16 juni 2016, C-12/15, *NJ* 2018/38 (*Universal Music/Schilling*)).

b. Bijzonderheid: ambtshalve toetsing van rechtsmacht en verplichte aanvaarding van rechtsmacht. In sommige gevallen leidt de ambtshalve toetsing van bevoegdheid onontkoombaar tot het oordeel dat de rechter rechtsmacht toekomt. Voor zaken betreffende rechtsbetrekkingen die ter vrije bepaling van partijen staan, geldt op grond van art. 9 aanhef en onderdeel a dat de Nederlandse rechter verplicht is aan te nemen dat hem ingevolge een stilzwijgende forumkeuze rechtsmacht toekomt, indien de gedaagde in een dagvaardingsprocedure in het geding verschijnt zonder zich conform art. 11 tijdig op het ontbreken van rechtsmacht te beroepen, of, in geval van een verzoekschriftprocedure, wanneer een belanghebbende in de procedure verschijnt zonder zich op het ontbreken van rechtsmacht te beroepen (*MvT, Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 113-114). Zie tevens art. 9, aant. 3, en art. 11, aant. 1-5.

c. Ambtshalve toetsing in eerste aanleg en in hoger beroep. De regels van internationaal bevoegdheidsrecht zijn in procesrechtelijke zin van openbare orde, hetgeen betekent dat zowel de rechter in eerste aanleg als de rechter in hoger beroep ertoe is gehouden ambtshalve de rechtsmacht van de Nederlandse rechter aan een onderzoek te onderwerpen. Voor de rechter in hoger beroep geldt deze verplichting ook indien geen van de partijen zich over de vraag naar de rechtsmacht van de Nederlandse rechter heeft uitgelaten en ook indien deze vraag buiten het door de grieven ontsloten gebied van de rechtsstrijd in hoger beroep valt (HR 6 februari 2004, *NJ* 2005/403 (*Frans Maas c.s./Petermann*)). Wel is de appelrechter bij zijn onderzoek naar de rechtsmacht van de Nederlandse rechter gebonden aan de voor deze toetsing relevante feiten die in eerste aanleg zijn vastgesteld en in hoger beroep niet zijn bestreden (HR 18 februari 2011,

LJN B07116, NJ 2012/333). **d. Peildatum bij ambtshalve toetsing.** Bij het ambtshalve te verrichten onderzoek naar de rechtsmacht van de Nederlandse rechter dient de (appel) rechter, op grond van het zogenoemde perpetuatio-foribeginsel, uit te gaan van de feitelijke situatie – bijvoorbeeld de woonplaats van een procespartij – op het moment dat de procedure in eerste aanleg, door middel van een dagvaarding of verzoekschrift, aanhangig wordt gemaakt. Latere wijzigingen van feitelijke aard kunnen niet afdoen aan de eenmaal terecht aangenomen rechtsmacht van de Nederlandse rechter (HR 18 februari 2011, LJN B07116, NJ 2012/333). Voorts dient de Nederlandse rechter zijn rechtsmacht te bepalen aan de hand van het recht dat geldt ten tijde van het aanhangig maken van de procedure in eerste aanleg. Het perpetuatio-foribeginsel verzet zich ertegen dat een op dat moment bestaande bevoegdheid, door wijziging van het recht, gedurende de procedure wijziging ondervindt (HR 19 maart 2004, NJ 2004/295). Zie over het tijdstip van aanhangigheid voor dagvaardingsprocedures, art. 125 en art. 69 lid 1 tweede volzin; zie voor het tijdstip van aanhangigheid van verzoekschriftprocedures, art. 278 lid 4, en art. 69 lid 1 tweede volzin. Zie over overgangsrechtelijke complicaties, aant. 12 onder a-b.

e. Ambtshalve toetsing en immuniteit van jurisdictie. In het kader van de ambtshalve toetsing van zijn rechtsmacht dient de Nederlandse rechter tevens toepassing te geven aan de volkenrechtelijke immuniteiten van jurisdictie. De verwijzing in art. 1 naar art. 13a Wet AB strekt daartoe (MvT, *Kamerstukken II* 2008/09, 32021, 3, p. 39–40). Zie tevens art. 1, aant. 3. Zie over immuniteit van jurisdictie, aant. 11.

11. Immuniteit van jurisdictie. De uitoefening van rechtsmacht door de Nederlandse rechter mag niet in strijd komen met de op het Koninkrijk der Nederlanden rustende volkenrechtelijke verplichtingen ten aanzien van de immuniteit van jurisdictie. Aangezien immuniteit voortvloeit uit het volkenrecht, zoals dit vooral in verdragen en in de rechtspraak (het ongeschreven volkenrecht) wordt ontwikkeld, heeft de wetgever regeling van deze materie in de eerste afdeling minder wenselijk geacht (MvT, *Parl. Gesch. Herz. Rv*, p. 82). Wel heeft de wetgever in art. 1 een verwijzing naar art. 13a Wet AB opgenomen, om de rechtstoepasser nadrukkelijker te wijzen op het bestaan van volkenrechtelijke immuniteiten van jurisdictie (MvT, *Kamerstukken II* 2008/09, 32021, 3, p. 39–40). Zie tevens art. 1, aant. 3. De regels van immuniteit van jurisdictie houden op zichzelf geen disproportionele inperking in van het recht op toegang tot de rechter, zoals bedoeld in art. 6 EVRM (HR 11 september 2009, NJ 2010/523 (*X/Koninkrijk Marokko*)); zie tevens HR 23 oktober 2009, NJ 2009/527 (*Bertrand/Europese Octrooi Organisatie*)).

a. Verdragen. Het Koninkrijk der Nederlanden is verdragsluitende partij bij een groot aantal verdragen waarin aan vreemde Staten, internationale en supranationale organisaties en natuurlijke personen, zoals diplomatieke en consulaire functionarissen, immuniteit van jurisdictie wordt toegekend. Belangrijke verdragen zijn: i. Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer, Wenen, 18 april 1961, *Trb.* 1962, 101 en 159; ii. Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen, Wenen, 24 april 1963, *Trb.* 1965, 40 en 1981, 143; iii. Europese Overeenkomst inzake de immuniteit van Staten, Bazel, 16 mei 1972, *Trb.* 1973, 43. De regeling van de Europese Overeenkomst inzake de immuniteit van Staten kan zich, als regel van internationaal gewoonterecht, lenen voor overeenkomstige toepassing op door die overeenkomst niet bestreken gevallen (HR 26 maart 2010, LJN BK9154, NJ 2010/526 (*Azeta/Republiek Chili*)). Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de immuniteit van rechtsmacht van staten en hun eigendommen, New York, 2 december 2004, *Trb.* 2010, 272, is nog niet door Nederland ondertekend of geratificeerd, maar

de daarin neergelegde regel die het beroep van een vreemde Staat op immuniteit van jurisdictie bij arbeidsgeschillen aan strengere voorwaarden onderwerpt dan de Europese Overeenkomst inzake de immuniteit van Staten, kan als een regel van internationaal gewoonterecht worden aangemerkt (HR 5 februari 2010, *LJN BK6673, NJ 2010/524 (Koninkrijk Marokko/Aissaoui)*). **b. Ongeschreven volkenrecht.** Immuniteit van jurisdictie kan voortvloeien uit het ongeschreven volkenrecht, dat de Nederlandse rechter op grond van art. 13a Wet AB moet toepassen. Volgens het ongeschreven volkenrecht strekt de immuniteit van jurisdictie van een vreemde Staat zich slechts uit tot handelingen die de Staat heeft verricht in de uitoefening van zijn overheidstaak (de zogenoemde 'acta iure imperii') en niet tot handelingen die de Staat op voet van gelijkheid is aangegaan met een particulier (de zogenoemde 'acta iure gestionis'). Zie HR 26 oktober 1973, *NJ 1974/361 (SEEE/Republiek Joegoslavië)*; HR 22 december 1989, *NJ 1991/70 (Van der Hulst/Verenigde Staten)*; HR 11 september 2009, *NJ 2010/523 (X/Koninkrijk Marokko)*. De immuniteit van jurisdictie van een internationale organisatie strekt zich uit tot handelingen die onmiddellijk verband houden met de vervulling van de aan de organisatie opgedragen taken en niet tot de niet-officiële handelingen van de organisatie. Zie HR 20 december 1985, *NJ 1986/438 (Spaans/Iran-United States Claims Tribunal)*; HR 23 oktober 2009, *NJ 2009/527 (Bertrand/Europese Octrooi Organisatie)*. Het onderscheid tussen de acta iure imperii (ook wel genoemd: 'typische overheidstaken') enerzijds en de acta iure gestionis (ook wel genoemd: 'commerciële (overheids)activiteiten') anderzijds dient aan de hand van de aard, niet aan de hand van het doel of het motief van de handelingen te worden bepaald (HR 28 mei 1993, *NJ 1994/329 (Russische Federatie/Pied-Rich)*). Zie tevens HR 12 november 1999, *NJ 2001/567 (Verenigde Staten/Havenschap Delfzijl/Eemshaven)*; HR 22 september 2000, *NJ 2001/568 (Verenigde Staten/Van der Linden)*. De vreemde Staat of organisatie kan uitdrukkelijk of stilzwijgend afstand doen van de hem c.q. haar toekomende immuniteit en de Nederlandse rechter behoeft niet ambtshalve na te gaan of de omstandigheden van het geval een beroep op immuniteit wettigen (HR 25 november 1994, *NJ 1995/650 (Koninkrijk Marokko/De Trappenberg)*). Anderzijds is de rechter in versterkzaken wel bevoegd om te onderzoeken of de omstandigheden van het geval een beroep op immuniteit wettigen. Indien de bij versterk gegeven beslissing een miskenning van het beginsel van staatsimmuniteit inhoudt, kan deze slechts door een tijdig aan te vangen verzetprocedure worden vernietigd (HR 26 maart 2010, *LJN BK9154, NJ 2010/526 (Azeta/Republiek Chili)*). In HR 1 december 2017, *ECLI:NL:HR:2017:3054*, heeft de Hoge Raad overwogen dat de Nederlandse rechter (niet slechts bevoegd is, maar) is gehouden om in zaken waarin een vreemde Staat, dan wel een internationale organisatie als gedaagde of verweerder niet in rechte verschijnt, ambtshalve te onderzoeken of aan de vreemde staat, respectievelijk de internationale organisatie immuniteit van jurisdictie toekomt. Deze regel waaronder de Nederlandse rechter ambtshalve is verplicht te toetsen of de vreemde Staat een beroep op immuniteit van jurisdictie toekomt, geldt volgens de Hoge Raad eerst in de zaken die na 1 januari 2018 bij de Nederlandse rechter aanhangig zijn gemaakt. Zie over immuniteit van executie, de Inleidende opmerkingen bij de Negende Titel van het Derde boek, aant. 8.

12. Overgangsrecht. a. Geen toepassing van afdeling 1 op een vóór 1 januari 2002 aanhangig gemaakte procedure. De Hoge Raad (HR 19 maart 2004, *NJ 2004/295*) heeft beslist dat de vraag of aan de Nederlandse rechter krachtens Nederlands burgerlijk procesrecht rechtsmacht toekomt, moet worden beantwoord aan de hand van het

recht dat geldt ten tijde van het aanhangig maken van de procedure in eerste aanleg. Indien deze bevoegdheid op dat moment bestaat, kan daarin tijdens de procedure geen verandering meer komen (het zogenoemde perpetuatio-foribeginsel). Art. VII Wet van 6 december 2001, *Stb.* 580, tot herziening van het procesrecht in burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg (zie de Inleidende opmerkingen bij de Eerste titel van het Eerste boek, aant. 4), heeft geen betrekking op de nieuwe rechtsmachtbepalingen van de eerste afdeling. Indien de procedure in eerste aanleg vóór 1 januari 2002 aanhangig is gemaakt, dient de vraag naar de internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter te worden beantwoord aan de hand van het voordien geldende recht. Zulks geldt eveneens indien deze vraag aan de orde wordt gesteld in een procedure voor een (vervolg-)instantie die op of ná 1 januari 2002 is geïnitieerd, op welke procedure (voor het overige) het nieuwe procesrecht van toepassing is. **b. Geen anticiperende toepassing van afdeling 1.** De Hoge Raad (HR 25 april 1997, *NJ* 1998/665 (*Seaventure*)) heeft anticiperende toepassing van de art. 6 en 8, zoals voorgesteld in *Kamerstukken II* 1995/96, 24 651, nr. A en nr. 1-3, van de hand gewezen, omdat deze bepalingen deel uitmaken van een nieuw, onderling samenhangend geheel van regels met betrekking tot de rechtsmacht van de Nederlandse rechter.

Artikel 1

Onverminderd het omtrent rechtsmacht in verdragen en EG-verordeningen bepaalde en onverminderd artikel 13a van de Wet algemene bepalingen wordt de rechtsmacht van de Nederlandse rechter beheerst door de volgende bepalingen.

[19-05-2011, *Stb.* 255, i.w.tr. 01-07-2011/kamerstukken 32021]

[Voorrang voor verdragen en EU-verordeningen]

1. Waarschuwingsfunctie. Art. 1 heeft vooral de functie van waarschuwing en herhaalt slechts hetgeen reeds volgt uit art. 94 Gw respectievelijk het Europees recht: de bepalingen van de onderhavige Eerste afdeling van de Eerste titel van het Eerste boek gelden slechts voor zover noch verdragen noch verordeningen van de Europese Gemeenschap (thans: Europese Unie) van toepassing zijn. De belangrijkste verordeningen van de Europese Unie op het gebied van de rechtsmacht zijn: a. de (voor het EEX-verdrag in de plaats tredende) verordening Brussel I (Verordening (EG) 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PbEG* 2001, L 12/1); met ingang van 10 januari 2015 is deze verordening door de 'herschikte' Brussel I-bis verordening vervangen (Verordening (EU) 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (*PbEU* 2012, L 351/1) (zie de Inleidende opmerkingen op Brussel I); b. Brussel II (Verordening (EG) 1347/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende huwelijkszaken en ouderlijke verantwoordelijkheid, *PbEG* 2000, L 160/19); c. de opvolger van Brussel II, Brussel II-bis (Verordening (EG) 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) 1347/2000, *PbEG* 2003, L 338/1); d. de Insolventieverordening (Verordening (EG) 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures, *PbEG* 2000, L 160/1); e. de Alimenta-